Eduskunta
Lakivaliokunta

KAA 3/2015

Sisäministeriön poliisiosaston lausunto lakivaliokunnalle koskien lakialoitetta lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusasteikon koventamista

Lakialoitteen suhde sisäministeriön toimialaan

Sisäministeriön lausunnossa arvioidaan aloitteen mukaisen lakimuutoksen mahdollisia vaikutuksia lasten ja nuorten turvallisuuteen sekä poliisin mahdollisuuksiin ennalta estää, paljastaa ja selvittää lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia.

Lausunnossa ei arvioida aloitteen mukaista rangaistusasteikon koventamista rikosten moitittavuuden näkökulmasta, koska tämä kuuluu oikeusministeriön toimialaan.

Sisäministeriö yhtyy lakialoitteen perusteluissa esitettyyn näkemykseen siitä, että lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa on kysymys vakavista lapsen perus- ja ihmisoikeuksia loukkaavista teoista. Koska lapset ovat erityisen haavoittuva uhriryhmä, on teoilla myös pidempiaikaisia vaikutuksia uhrin elämässä. Esimerkiksi seksuaali- ja väkivaltarikoksia tehneillä on muita useammin omia kokemuksia näiden rikosten uhriksi joutumisesta, minkä vuoksi tehokkaalla puuttumisella lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin saavutetaan myös kauaskantoisia rikoksia vähentäviä vaikutuksia.

Poliisin tietoon tulleet lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset ja kokonaisrikollisuus

Poliisin tietoon on vuodesta 2010 lähtien vuosittain tullut 750 - 1000 lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja 70 - 310 törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Rikosilmoitusten määrät ovat kasvaneet näiden vuosien aikana sekä perusmuotoisen että törkeän tekomuodon osalta. Viime vuosina luvut ovat kääntyneet pieneen laskuun. Osa törkeiden tekomuotojen kasvusta selittynee vuonna 2011 voimaan tulleella rikoslain muutoksella, jonka myötä sukupuoliyhteyteen johtanut lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö katsotaan nykyään lähtökohtaisesti törkeäksi. Vuonna 2010 poliisi kirjasi rikosilmoituksen törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä 68 kertaa ja vuonna 2011, jonka puolivälissä laki tuli voimaan, tapauksia oli 179. Tilastoja tarkasteltaessa on huomioitava, että niissä voi olla suuria vuosittaisia vaihteluita osin poliisin tietoon tulleiden, useita tapauksia sisältäneiden rikossarjojen ja osin vaihtelevien kirjauskäytäntöjen perusteella. Jälkimmäisellä tarkoitetaan sitä, kirjataanko kukin saman tekijän samaan uhriin kohdistama rikos omaksi ilmoituksekseen vai tapahtumakerroiksi yhteen rikosilmoitukseen.

Kokonaisrikollisuutta, eli poliisin tietoon tulleen rikollisuuden ja piiloon jäävän rikollisuuden yhteismäärää, on selvitetty mm. uhri- ja kyselytutkimuksin. Viimeisimmät tutkimukset Suomesta ovat vuosilta 2008 ja 2013 tehdyt lapsiuhritutkimukset. Niiden mukaan sekä sukupuoliyhteyteen johtaneiden että muulla tavoin tehtyjen hyväksikäyttötapausten kokonaismäärä on laskenut sekä selvitysten välisenä aikana että pidemmällä ajanjaksolla. Hyväksikäyttökokemusten määrä on suurimmillaan 15–16 -vuotiaiden ikäryhmässä, jossa noin 4 %:lla tyttöjä ja 1 %:lla poikia on kokemuksia seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Koska poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä on

Postiosoite:
Sisäministeriö
PL 26
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoitteet:
Erottajankatu 2
Helsinki

Puhelin:
Vaihde
0295 480 171
Faksi:
09 1604 4635

Virkasähköpostiosoite:
kirjaamo@intermin.fi
www.intermin.fi

kasvanut samana aikana, arvioidaan tutkimuksissa, että aiempaa suurempi osa rikoksista tulee poliisin tietoon. Tämä selittyy muun muassa eri ammattiryhmille annetulla koulutuksella lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tunnistamisesta. Kokonaisuudessaan lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista edelleen vain pieni osa tulee poliisin tietoon. Esimerkiksi Ruotsissa tehtyjen tutkimusten mukaan lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista viranomaisten tietoon tulee vain 3-12 %.

Lainsäädännön ja viranomaistoiminnan vaikutus lapsiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin

Lakialoitteessa esitetyt rangaistusasteikon muutokset eivät vaikuta poliisin toimivaltuuksiin lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten estämisessä, paljastamisessa tai selvittämisessä. Pakkokeinojen käyttö esitutkinnassa on pääasiassa sidottu rikoksista tuomittavien rangaistusten enimmäismäärään, jolloin rikoksen vähimmäisrangaistukseen esitetyt korotukset eivät vaikuta niiden käyttöön.

Vuonna 2014 toteutettiin poliisilain ja pakkokeinolain muutokset, jotka laajensivat poliisin toimivaltuuksia mahdollistamalla telekuuntelun lapsen seksuaalisen hyväksikäytön estämiseksi ja selvittämiseksi sekä televalvonnan rikoslain 20 luvun 8b mukaisen rikoksen (lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin) estämiseksi ja selvittämiseksi. Poliisihallinnon näkemyksen mukaan toimivaltuudet ovat tällä hetkellä riittävät.

Rikostuomioiden ankaruuden vaikutusta lapsiin kohdistuvien rikosten kokonaismäärään, ja sitä kautta lasten ja nuorten turvallisuuteen, ei ole erikseen selvitetty tutkimuksissa. Joidenkin, kaikkiin rikoksiin yleisesti liittyvien kansainvälisten tutkimusten mukaan suurempi vankeustuomioiden määrä on johtanut rikosten vähenemiseen. Tämä vaikutuksen arvioidaan perustuvan tuomion edellyttämään kiinnijäämiseen ja tuomion erityiseen ennalta estävyyteen eli siihen, että rikoksentekijällä ei vankeusrangaistuksen aikana ole mahdollisuutta tehdä uusia rikoksia. Yleiseen ennalta estävyyden, eli että mahdolliset rikoksentekijät eivät ryhdy rikoksiin ankaramman tuomion pelossa, vaikutus arvioidaan hyvin vähäiseksi. Rikostuomioiden pituudella on joissain tutkimuksissa arvioitu olevan jopa käänteinen vaikutus uusintarikollisuuteen: tekijät tekevät sitä todennäköisemmin uusia rikoksia, mitä pidempiä vankeustuomioita he saavat.

Verrattuna muiden vakavien rikosten tekijöihin, kiinni jäänneillä lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten tekijöillä on varsin matala uusimisriski. Suomessa kolmen vuoden kuluessa uuden tuomion saa kaksi prosenttia ja yhdeksän vuoden kuluessa alle 6 prosenttia tekijöistä. Tämän tuloksen rikostorjunnallista merkitystä lisäävät kansainväliset tutkimukset, joiden mukaan nimenomaan kiinnijäämisellä ja kiinnijäämisriskillä on lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia vähentävä vaikutus.

Ottaen huomioon edellä todetun piilorikollisuuden suuren määrän, kiinnijäämisriskin merkityksen sekä rikostuomion ankaruuden vähäisen ennalta estävän vaikutuksen, tulisi lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia torjua ensisijaisesti kiinnijäämisriskiä lisäämällä. Suomessa poliisi on tehnyt jonkin verran paljastavaa rikostutkintaa liittyen lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja lapsipornografiaan. Tällaisen toiminnan edellytykset voidaan turvata vain osana riittävää poliisitoiminnan kokonaisresursointia. Koska poliisilla on lakisääteinen velvollisuus tutkia kaikkia sille ilmoitettuja rikoksia, kohdentuvat poliisin rikostorjunnan säästövelvoitteet käytännössä sellaiseen rikollisuuteen, josta poliisille ei ilmoiteta vaan joissa tapausten ilmitulo edellyttää poliisin paljastavaa toimintaa.

Lakialoitteessa on ilmaistu huoli siitä, että osassa siinä mainittuja rikoksia tyypillinen tuomio on sakko, mikä johtaisi siihen, ettei rikoksista välttämättä jää merkintää rikosrekisteriin. Tällöin näihin rikoksiin syyllistyneet henkilöt voisivat hakeutua "puhtain paperein" työskentelemään lasten parissa esimerkiksi päiväkoteihin, kouluihin, kerhoihin tai leiriohjaajiksi.

Sisäministeriön käsityksen mukaan edellä mainittu epäkohta on jo korjattu, koska Rikosrekisterilain (770/1993) 6 § 2 mom. mukaan yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan

30.03.2016

selvittämisestä annetun lain (504/2002) 2 §:ssä tarkoitettua tehtävää varten. Otteeseen merkitään tiedot myös mm. rikoslain 17 ja 20 luvuissa tarkoitetuista rikoksista tuomituista sakoista, jotka on rekisteröity ns. sakkorekisteriin.

Poliisitarkastaja Ari Evwaraye

Jakelu Eduskunta

Tiedoksi Ministeri Orpo
Kansliapäällikkö Nerg
Erityisavustaja Kortelainen